

Katona Judit

A 2. magyar hadsereg

Mióta jönnek végtelen menetben lövészárkokból Jósok, Jánosok zubbonyzsebükben otthoni levél rög bakancsaikban megfagyott utak gyalogmenetben lélekig lefogya légnymástól üvöltve, szitkozódva anyát, hazát és istent emlegetve hogy bárcsak minden jajnak vége lenne! Sok ezren voltak, most már mind szabad halott lovak, halott férfiak kiömlött vére nyírfákban kering nem jelzi őket földhalom se kö földet zabálnak mély gödrökbe löve, de átragynak fűvön, harmaton s virázkik bennünk minden temető. Az országútig anyjuk kiszalad hány évtizede hűséges-híven. Vacsorát készít, friss mosdóvizet végigcsókol a sárgult képeken kit szenvedés, könny, rettegés kísért vér és üvöltés, kifolyt agyvelő szakadt kiáltás gyerektorkokon már megbűnhődött múltat és jövőt mellére képzel borostás férfi arcot s vállát érintő szelíd tenyeret várva-vár és megbűnhődve sir mert igralomná nőtt a rettenet.

Milyet parancsol?

— Jó reggelt!
— Jó reggelt!
— Ma mintha kissé sápadtabban nézne ki...
— Mondja csak meg őszintén, hogy úgy nézek ki, mint egy kicsavart citrom.
— Na, ne túlozzon!
— Hát nézzen rám, ember! Hozzám képest a nemesnemes olyan, mint a jontán alma.
— De hát mi baja volt?
— Volt? Most is van barátom. Kétoldali mellhártyagyulladás, azon túlmenően kideríthetetlen szövőrejek, általános legyengülés, és a többi nem is sorolom.
— És maga ezzel járkal?
— Miért, fekdjek a koporsóba?
— Ember! Ne legyen morbid!
— En morbid? Engem tanulmányoznak az egyetemisták! Szinte nincs olyan betegség, amit en el ne kaptam volna. Vörheny, skarlát, kanyaró, szamárhöngőgés...
— De hát ezek gyerekbetegségek...
— Na és? En is akkor kezdem. Es onnan jutottam el ideig. A vizenyős mellhártyáig...

Tudja, az orvosok már rég lemondtak rólam.

+ És milyen tünetekkel jár ez a vizenyős mellhártya? Tudja, nekem is szúr itt hátul, baloldalt...

— Csak ott? Akkor nem lehet nagy baj. Nekem szúr jobbról is, balról is, oldalról is, keresztül is. Néha úgy érzem magam, mintha a samurájok kespárbajt vívnának bennem. De már fel sem tűnik. Megszoktam.

— Megszokta? Az iszonyú fájdalmakat?

— Naná. Ha éveken át treníroz az ember. Na, de nem is tartom jól, sietnem kell. Tudja, ki akarnak vinni az orvosi világkiállításra, és most intézem a vizumokat. Persze, ha megérem... Meri most is majd szétrobban a fejem... Apropó, nincs valami tablettája?

— De van. Nézze csak! Melyiket parancsolja?

— Azt a sárgát. Illetve... Talán inkább azt a pirosat.

— Köszönöm. Viszlát!

— Örülök, hogy ilyen jól elbeszélgettünk...

KAPOSI LEVENTE

Fiatal művészek

Ismert és általánosan elfogadott az a megállapítás, hogy a fiatalok pályakezdése, szakmai-emberi előrehaladása, állampolgárrá érlelődése ma nehezebb, mint korábban. Így a fiatal művészeké is. Bizonyos ágazatokban — például az előadóművészetben, képző- és iparművészetben — több akadály állja el az utat, mint eddig bármikor. Nem csökkentek azokban a tehetségek „túltermelése”, s növekedtek a pályakezdés, az elismertségig vezető útszakasz anyagi terhei. Viszont a karitatív jelleget öltő megkülönböztetés is kevesebb. Korántsem arról van szó, hogy a hátrányból előnyt lehetne fakasztani, de tény: a művészetben nem egészséges, ha életkor alapján minősítünk. A művészetben mégiscsak a teljesítmény az elsődleges. S a teljesítmények összevetésének, versengésének az az igazi terepe, amelyen másodlagosan válik: kinek milyen születési dátum szerepel a személyi igazolványában.

Egyébként a huszadik század, de főként jelenkorunk sok meglepetést hozott a művészi életkor vonatkozásában. Közébe azt gondolni például, hogy ma okvetlenül fiatalabbak az első nagyobb sikert elérő művészek, mint más századokban. Lehet, hogy valamiféle átlagszámítás igazolná is ezt a feltételezést. (Más lapra tartozik, hogy a művészi teljesítmény megismertetése, elterjesztése valóban sokszorosan gyorsabban folyik manapság, mint bármikor a múltban: gondoljunk a televízió, a tömegközlekedés óriási lehetőségeire; a friss Nobel-díjas írók szinte percek alatt a világkultúra részévé avatják, villámgyorsan megjelennek művei, fordításai stb.) De az is bizonyos, hogy — mondjuk — Váci Mihályt szinte haláláig mint „fiatal költőt” tartották számon, pedig ötvenéves volt már, amikor váratlanul elszóltotta körünkben a sors. S valóban akadt rá példa, hogy huszoneves művészt, tehát igazán csak fiatal részestettek legma-

gasabb kitüntetésben (tüneményes zongoraművészeinkre hivatkozhatom).

Nem, a művészet végül is nem életkor kérdése. Persze nagyon fontos, hogy az elinduláshoz — mint bármely hivatás, pálya esetében — kapjon megfelelő támogatást a fiatal művész. De már ekkor a tehetség s nem valamiféle egyenlőségi alapján kell dönteni ennek mértékéről: a fiatal-ság (mondjuk: a 35 évesnél nem idősőbbek „státusa”) nem lehet önmagában különleges bánásmód indoka.

Nyolcvanas éveink küszöbén a fiatal művészek körében fölerősödött a nemzedékek szerinti összetartozás tudata, s az a törekvés, hogy az alkotó műhelyeket is a különféle nemzedékek alapján kellene „profilizálni”. Főként az irodalomban kapott hangot az utóbbi esztendő vitáiban ez a felfogás, együtt azzal az igénnyel, hogy minimális függés, számonkérés, ám a legteljesebb önállóság jegyében válhatik termékennyé a művészi alkotó munka. Tagadhatatlan, hogy az azonos korosztályok közös élményvilága rendkívüli jelentőséggel bír a művészetben, de mégsem tekinthető kizárólagosnak. Ötven esztendeje Barbits nem csupán féltékenységből bírta a jóval fiatalabb pályatársai — Halász Gáborék — önállóul törekvéseit; az értékes hagyományok sorsáért aggódott elsősorban. Joggal hangzott: a „továbbkérdezés szenvedélye” korántsem csupán a fiatalok joga és sajátossága; ezen az alapon nem érdemes határvonalat húzni a nemzedékek közé, megkevesebé célszerű mesterségesen szítani az ellentéteket.

Valóban: a nemzedéki besorolás, a nemzedéktudat túlhangsúlyozása legalább olyan merevségekhez vezethet, mint amilyenek ellen a fiatal művészek jogai hadakoznak a körükön kívüli esz szférákban.

Szerencsére mind több a példa a normális beilleszkedésre, a korai hírnév és elismertség jótékony hatására. A „másodfelmérés” Gothár Péter, a Megáll az

idő című film rendezője korántsem csupán a fiatal kritikusok szavazatai alapján kapott fődíjat a minap; teljesítménye az egész magyar kultúrát gazdagítja, nem csupán a fiatalokét — hiszen ilyen önmagában, nem is létezik. S a Megáll az idő a kortárs magyar filmművészet egészében való kritikus megméretés által foglalhatja el igazi helyét. Viták keresztútjében igazolhatja különleges értékeit. Úgyanígy — mondjuk — Szécsny Beáta. Kollár György eltérő jellegű, mégis egymás felé mutató, térhatású képzőművészeti munkái (láthattuk Budapestén, a Studió '82 műcsarnokbeli kiállításán). Markó Iván balettjei, a fiatal társulattal indult zalaegerszegi színház eddigi teljesítményei, a Budapesti Vonások néven itthon s külföldön máris elismert ifjú muzsikusok szereplései nemkülönben az egy és oszthatatlan kortárs magyar művészet eredményeit gyarapítják. S szaporíthatnók a példákat a legkülönfélébb művészeti egakból.

Az összegeződés, a kölcsönhatás, az integrálódás tehát a helyes folyamat művészi életében, a fiatalok vonatkozásában is, nem a széttagolódás, a merev ütközés. Ami persze nem jelenti azt, hogy nincs szükség elvszerű, gondolatgazdagító, előrevivő vitákra, eszmecserékre. Új jelenség a televízióban, hogy idősebb művészek sérelmeiről, féltékenységéről esik szó egyre gyakrabban. Az esetek többségében természetes folyamatot keletlene tudomásul venni: a korosztályok váltását; azt a — sajnos, kérihetetlen — tény, hogy fiatalok lépnek az idősebbek helyére. Az a szerencse, hogy a kérdés helyes megközelítésére ойkozik maguk a fiatalok mutatnak példát: Markó Iván, aki szerzőleteti egy fontos szerepre a folyamatos művészi gyakorlat követelményének immár megfelelni nemigen képes Fülöp Viktort, de másokat is említhetnek ezzel kapcsolatban. Bizonyosra vehető, hogy a különféle művésznemzedékek, korosztályok termékeny kölcsönhatásának folyamata tovább erősödik az elkövetkező időszakban.

K. ZS.

A mester

Fogta a lapátot, a keverőt, s maga keverte meg a habarcsot, csak aztán lökte oda a fiú kezébe a szerszámot. — Így! — mondta. — Kévs víz, sok keverés, amíg fokhagyma szaga nem lesz. — Fölhúzta az inyét. Talán nevetni készült. De még idejében észbe kapott, és abbahagyta.

A keverőből a habarcsot a fiú már egyedül merete ki egy ütökopott vödörbe, s vitte az emeletre. A létra előtt megálltak. A mester elvette a vödört, s a létrán függő kampóra akasztotta. Hozzálatott a munkához.

Mindenféle mendemondák terjengenek az építkezésen, hogy a mester a párttitkár rokona, hogy egy fél hízó adott az üzemi orvosnak, s az írta föl neki ezt a munkát, hogy szólóje van, és minden évben egy teli hordó móri ezerjót gurít be az építész vezető pincéjébe, de hát mindebből csak az volt biztos, hogy senki nem tud semmit, vaktábla irigylük tőle a könnyű munkát. A munka tényleg könnyű volt, és teljesen értelmetlen: a betonoszlopok apró pattogásait simította be habarccsal reggel héttől este ötig, és nem is akármilyen órabérért.

A mesternél csak a fiúnak volt jobb dolga: naponta háromnegy vödör habarcsot föl vitt az

emeletre, ezenkívül szinte semmit se kellett csinálnia. — Felőlem úgy ütöd agyon az időt, ahogy akarod — mondta a mester —, akár le is fekhatsz, de amikor füttyentek, akkor aztán lödülj! Ha más dolgod nincs, rölszed a rozsdás szögeket, nehogy azt higgye a művezető, hogy lógunk, és a nyakunkba sózson valamit. Fő a lázas semmittevés. Na, érted már? A lényeg az, hogy órabéreked vagyunk — mondta, és egy sokat mondó kacintással tetézte meg a tanítást.

Fizetésnap volt, zsebünkben a borítékkal éppen elszéledőben voltak, amikor valaki nevéen szólította a fiút. A művezető volt az. Betessékelt az irodába. A nagy, barna íróasztal mögött egy idegen férfi ült. A művezető, miközben a fiút leültette a fal mellé, tolt rozoga székek egyikére, maga állva maradt. — Mínd itt vannak? — kérdezte az idegen. A művezető bólintott. A fiú ekkor vette csak észre, nincs egyedül, negyedmagával hallgatja az idegent, aki úgy beszél, mintha nem is hozzájuk, a pusztán levégőhöz intézné a szavait.

— Maguk fiatalok — mondta, s gúnyos mosoly villant meg a szája szögletében. — Akarnak-e többet keresni? — Itt rövid hátszünetet tartott. — Helyes.

Úgy látszik, jól választottunk, amikor magukra gondoltunk. Az új helyen többet kell majd dolgozniuk, de jóval többet is kereshetnek, akár a dupláját az eddiginek. Kérdés van? Nincs. Akkor hétfőn már az új helyen kezdenek. Jó munkát! — s szédelőzködni kezdett, úgy, hogy mindenki értsen belőle.

Az új munkahely a földmészítő telep volt. A fiú megállt a telepvezető előtt:

— Tisztelem — mondta. — Mi lesz a munkánk?

— Nem kell elkapkodni — mondta a telepvezető, s barátságosan hátbavágta a fiút. — Azt kell — mutatott a kapu előtt várakozó pótkocsis teherautóra, ami tele volt cementeszsákokkal — behordaniuk oda... a rak-tárba. — S mindjárt mutatta is a telep közepén dűledező lészerei.

— Nem lehetne megkérni a sofőrt, hogy álljon közelebb? — kérdezte a fiú. A telepvezető válasz gyanánt hátra fordított, s bevetette magát az irodába, egy zsálfűződeszkából összerótt barakkba. Felretolta az egyik deszkát, úgy figyelte, mire jutnak az áldozatai.

Amikor végeztek, már délután lehetett, a fáradtságtól támo-lyogva indultak el a barakk felé. — Na, megszolgáltátok a pihenést — mondta a telepvezető —, mehetek udvart söpörni. —

Föl se nézett a kártyából. A szállítómunkások nem bírták tovább, kirobbant belőlük a röhögés. Képtelen jökdévkében a földre állított borosüveget is fölrúgták. A por szomszamosan itta be a kiömlő folyadékot. Ettől némileg alábbhagyott a vidámság. A fiú lehajtott fejjel megszégyenülten lépett ki a barakkból. Nem nézett föl, nem akarta látni a többieket.

— Dögöljete meg — mondta már a sóprúval bajlódva valaki, és kiköpött a barakk felé.

— Sose törődj velük, a lényeg az, hogy megfizetnek — vigasztalta a másik.

Mintha szándékosan intézték volna így, fizetéskor a barakk teli volt emberekkel, nem volt egy nyugodt zug, ahol megszámolhattad volna, rendben van-e a boríték. A fiú azonban már a fogásáról megérezte, hogy baj van. A kabátja szárnya alatt bontotta ki, számolta a pénzt, negyedannyi se volt, mint amennyit várt, amikor a Mester lecsapott rá.

— Na, mi van, hova szöktél gyerek, hogy még elköszönni se volt idő? Olyan jó az új helyed? — Úgy beszélt, mint aki mindent tud. Főlölegesnek látszott hazudni, de a fiú ellene szegült, csakazértis.

— Jó — mondta. — Nagyon is jó — mintha attól, hogy egy-

más után többször is kimondja, nagyobb hitele lehetne az állításának. A Mester lassan, megfontoltan fölemelte a tekintetét, és belenézett a fiú szemébe. A két tekintet, mért volt ilyen valószínűtlenül kék, szinte kényeszerítette, hogy tovább beszéljen, hogy egészen belebonyolódjék a hazugságba. — Na, melő az van, de megfizetik. Ilyen borítékot viszek haza, ni! — és mutatta hogy ujjnyi vastagot. A mester fölhúzta a szemöldökét. — Nem hiszi? — ijedt meg a kételkedés első, nem is egészen bizonyos jelétől a fiú. — Kérdezze meg... — megakadt egy pillanatra, érezte, ide igazán szavahihető tanú neve kívánczoknék, s ilyen nem jutott eszébe, ugyanakkor azt is érezte, ha elveszíti a lendületét, az végzetes lehet. Bemondta a telepvezető nevét.

S ettől a bentfentesen hangzó névtől, amit mintha valami makacs jóakarójának, atyai barátjának a neve lett volna, olyan bizalmaskodva, már-már sértő közvetlenséggel a hangjában ejtett ki, igazgá kezdett volna válni, ami nyilvánvalóan hazugság volt. Csábító lehetőség volt ez. Maga is hinni kezdett benne. S annyira belefeledkezett, észre se vette, hogy a mester eltűnt mellőle, nem hallgatja senki, a levegőbe beszél.

OLÁH JÁNOS